

DESIGN OF ECONOMIC INTELLIGENCE AND COMPARATIVE STATIC ANALYSIS IN ADVANCED AND EMERGING MARKET ECONOMIES*

DOI: 10.17261/Pressacademia.2023.1764
PAP- V.17-2023(19)-p.124-128

Nazım Ekren¹, Muhammed Ali Cinar²

¹Istanbul Commerce University, Department of Business Administration, Istanbul, Turkiye.
nazimekren@ticaret.edu.tr , ORCID: 0000-0002-7550-1673

²Istanbul Commerce University, Institute of Social Sciences, Istanbul, Turkiye.
muhammedalincinar.m@gmail.com , ORCID: 0000-0002-3746-5325

To cite this document

Ekren, N., Cinar, M.A., (2023). Design of economic intelligence and comparative static analysis in advanced and emerging market economies. PressAcademia Procedia (PAP), 17, 124-128.

Permanent link to this document: <http://doi.org/10.17261/Pressacademia.2023.1764>

Copyright: Published by PressAcademia and limited licensed re-use rights only.

ABSTRACT

Purpose- In this study, it is aimed to examine the consistency of the economic intelligence systems applied in national economies by taking into account their macroeconomic performance in ordinary and extraordinary periods.

Methodology- In this study, a comparative analysis of macroeconomic statistical data of advanced and emerging countries that have an economic intelligence system was performed. In this context, the difference between a country that practices economic intelligence and a country that does not practice it is evaluated by performing a static analysis on the macroeconomic indicators of the United States and Brazil.

Findings- As a result of the analysis of the economic actors, it is seen that the areas of economic vulnerability should be regulated in order to bring the interests of the stakeholders within the system together in a common center. At the same time, it was concluded that the preferences and priorities of stakeholders should be directed in order to regulate macroeconomic vulnerabilities. In emerging economies, it is being pioneered in order to conduct a positioning study on which macroeconomic indicators should be interpreted in the process of analyzing the preferences and priorities of stakeholders.

Conclusion- Considering the comparative macroeconomic analysis, it is seen that the countries applying the economic intelligence system have a warning system because they can examine the conditions before the economic crises. This warning system ensures that stakeholders are compliant in accordance with the conditions. Due to these developments, it is thought that a break from Neo-Classical economic rules, which gained importance after the 1980s, has begun to occur. Although this break is not a complete break, it shows that there is a search for a new economic norm. In the process of searching for this norm, it is seen that the economic intelligence system is important.

Keywords: : Economic intelligence, political economy, intelligence, security and defense, national economy

JEL Codes: F52, F62, F63

GELİŞMİŞ VE YÜKSELEN PİYASA EKONOMİLERİNDE EKONOMİK İSTİHBARATIN TASARIMI MUKAYESELİ STATİK ANALİZ

ÖZET

Amaç- Bu çalışmada, ulusal ekonomilerde, uygulanan ekonomik istihbarat sistemlerinin olağan ve olağanüstü dönemlerdeki makroekonomik performansları dikkate alınarak uygulanan mekanizmanın tutarlılığının incelenmesi amaçlanmaktadır.

Metodoloji- Bu çalışmada, ekonomik istihbarat sistemine sahip gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin makroekonomik istatistik verilerinin karşılaştırmalı analizi yapılmaktadır. Bu bağlamda, ABD ve Brezilya'nın makroekonomik göstergeleri üzerinden makroekonomik analizi gerçekleştirilerek ekonomik istihbarat uygulayan bir ülkenin, uygulayan bir ülkeden farklı olduğu alanlar değerlendirilmektedir.

Bulgular- Ekonomik aktörlerin, ekonomi-politik analizler sonucunda sistem içerisindeki paydaşlarının çıkarlarını ortak noktada buluşturulabilmesi için ekonomik kırılganlık alanlarını düzenlenmesi gerektiği tespit edilmektedir. Aynı zamanda makroekonomik kırılganlıkların düzenlenebilmesi için paydaşlarının tercih ve önceliklerinin yönlendirilmesi gerektiği sonucuna da varılmıştır.

Sonuç- Ekonomik istihbarat sistemini uygulayan ülkelerin, ekonomik krizler öncesindeki şartları inceleyebilmesinden dolayı bir uyarı sistemine sahip olduğu görülmektedir. Uyarı sistemi aynı zamanda sistem içerisindeki paydaşların, oluşan yeni şartlara uyumlanabilmesini sağlamaktadır. Uyumlanma süreci ve oluşan krizler dikkate alındığında ise Neo-Klasik iktisadi kurallardan bir kopuşun olmaya başladığı düşünülmektedir. Bu kopuş, tam bir kopuş olmamakla beraber yeni iktisadi norm arayışının olduğu ve bu norm arayışı sürecinde ise ekonomik istihbarat sisteminin önemli bir rol ve fonksiyona sahip olabileceği sonucuna varılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik istihbarat, ekonomi politik, istihbarat, güvenlik ve savunma, iktisat politikası, ulusal ekonomi.

JEL Kodları: F52, F62, F63

1. GİRİŞ

1980'li yıllarla beraber ağırlık kazanan Neo-klasik iktisadi düşünce perspektifinden dolayı ortaya çıkan koşullar ile teknolojik gelişmelerin hız kazanması, ulusal ve uluslararası paydaşların, makroekonomik yapı ve ilişkiler sistemi çerçevesinde bağımlılıklarını arttırmıştır. Bu süreçte veri ve bilgi derleme/değerlendirme, sosyal, siyasal, finansal ve kültürel birçok boyut için önemli bir yapı haline dönüşmüştür. Neo-klasik iktisat anlayışı ile bilgi faktörünün ön plana çıkarılması, bilgi ekonomisi kavramı ekseninde oluşturulan mekanizmaların ortaya çıkmasına olanak sağlamaktadır. Nitekim bilgi ekonomisi çağı, paydaşların tercih ve öncelikleri tespit edilirken ve buna yönelik politika oluşturulurken dikkate alınması gereken önemli faktörlerin veri, enformasyon ve bilgi süreci olduğunu ortaya çıkarmıştır (Seiglie, Coissard, & Échinard, 2008). Veri, enformasyon ve bilgi sisteminin ön planda olması ise paydaşlarda güçlü ve zayıf yanlar oluşturmaktadır. Paydaşlar, güçlü ve zayıf yanlarına yönelik hangi yol ve yöntemleri izlemesi gerektiğine dair süreç yönetimini ise veri ve bilgiye erişim ve kullanabilme kabiliyeti ile sağlayabilmektedir (Leijonhielm, 2000). Makroekonomik perspektif içerisinde veri ve bilgi sürecinin yönetimi ele alındığında paydaşların tercih ve önceliklerinin, talep ve beklentilerinin uyumlu hale getirilme işlemi ekonomik güvenlik ve savunma konsepti içerisinde incelenmektedir. Bu konsept içerisinde ekonomik istihbarat çalışmaları önem kazanmaktadır. Ekonomik istihbarat faaliyeti; verilerin derlenme ve değerlendirilmesinde yeni nesil yaklaşım olarak ön plana çıkmaktadır (Güldiken, 2006). Bu nedenle de temel makroekonomik göstergelere göre veri ve bilgi derleme/değerlendirme oldukça önemli bir yöntem olarak ortaya çıkmaktadır. Ekonomik istihbarat süreci, ulusal anlamda istikrarlı bir ekonomik ortamı oluşturabilmenin yanında uluslararası ilişkilerdeki paydaşların konumunu etkileyebilecek kapasiteye sahiptir (Zelikow, 1997). 21. yüzyılda değişen teknolojik koşullar, ulusların güvenlik ve savunma konseptlerini de değiştirdiği için paydaşların davranışlarını, değiştirmektedir. Bu yüzden makroekonomik açıdan uluslar, güvenlik ve savunma konsepti içerisinde hareket ederek ekonomik istihbarat faaliyetleri ile paydaşların, özellikle kriz dönemlerine uyumlanma sürecini gerçekleştirebilmesini hedef olarak göstermektedir (Potter, 1998).

2. LİTERATÜR

Literatürde yapılan çalışmalarda genellikle ekonomik istihbarat uygulamaları, seçilmiş ulusal ekonomilerin şematik modelleri dikkate alınarak ekonomik istihbarat çalışmalarının uygulama süreçlerini ve bu süreçteki gelişmeleri değerlendirilmektedir. Briciu, Vrincianu ve Mihai (2009) çalışmasında küresel dönemde ekonomik sistem içerisinde yer alan paydaşların artan rekabet ortamına uyum sağlayabilmesi için uygulamayı tercih ettikleri ekonomik istihbarat çalışmasının kavramsal çerçevesini işletmeler üzerinden ele almaktadır. Güldiken (2006) çalışmasında ekonomik paydaşların veri ve bilgi sürecini sanayi devrimin oluşturduğu yeni şartlarda uygulayabilmesinin en önemli yolu olarak ele almış olduğu ekonomik istihbarat sisteminin, uygulamayı gerçekleştiren paydaşlar üzerinden incelenmeye çalışmaktadır. Levytskyi (2001) çalışmasında ekonomik istihbaratı, modern dönemde uygulamayı tercih eden ulusal ekonomilerin analizini dikkate alarak ekonomik istihbarat çalışmasının kavramsal çerçevesi içerisinde değerlendirme de bulunmaktadır. Ayrıca çalışmada ekonomik istihbarat uygulayan ulusal ekonomilerin gelişim süreçleri de dikkate alınmaktadır. Zelikow (1997) çalışmasında ABD ekonomik istihbarat sistemi ele alınmaktadır. Çalışmada ABD ekonomik istihbaratının nasıl geliştiği, veri ve bilgiyi nasıl ürettiği gibi süreçleri ekonomik istihbaratın kavramsal çerçevesi içinde bilgileri dikkate alarak değerlendirmektedir. Potter (1998) çalışmasında Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana, devletlerarasındaki rekabetin, ideolojik veya askeri hatlardan ziyade ekonomik hatlarda sürdürüldüğü ve bu sürecin istihbarat servislerinin ulusal ekonomik güvenliği koruma ve geliştirmedeki rolünü artırdığı ele almaktadır. Bu inceleme esnasında ise seçilmiş ülkelerin ekonomik istihbarat modelleri incelenmektedir.

3. VERİ VE YÖNTEM

Çalışmada ekonomik istihbarat sistemini uygulayan ve uygulamayan ülkelerin, makroekonomik göstergelerindeki farklılıklarının incelenmesi amacıyla gelişmiş ülke olarak ABD ve yükselen piyasa olarak Brezilya seçilmiş ve ülkelerin 1990-2023 dönemi için işsizlik oranı, faiz oranı, enflasyon oranı, büyüme oranı, devlet harcamaları/GSYH, ithalat-ihracat hacmi, yatırım-tasarruf oranı ve DYY (doğrudan yabancı yatırım) net giriş ve net çıkış/GSYH oranları veri setleri kullanılmıştır. Bu bağlamda ABD ekonomik istihbarat modelinin yapı ve ilişkiler sistemi dikkate alınarak verilerin eğilimleri dönemler bazında incelenmiştir. Çalışmada kullanılan veriler IMF (International Monetary Fund), WB (World Bank) ve BIS (Bank for International Settlements) veri kaynaklarından elde edilmiştir. Küresel ekonomik sistem içerisinde ekonomik istihbarat modelini uygulayan sayılı ülkelere birisi olarak "ABD Ekonomik İstihbaratı" gösterilmektedir. ABD, ekonomik istihbarat sisteminde yer alan kurumların veya birimlerin görevleri; yaptırımların kontrolü, ekonomik müzakerelere destek, yabancı ülkelerin kendi şirketlerine, ABD şirketleriyle rekabet edebilmeleri için yasal sınırlar dışında yardım etmelerinin önüne geçilmesi, şüpheli yabancı finans hareketlerinin takibi gibi alanlar bulunmaktadır (Levytskyi, 2001). Seiglie ve Coissard (2008)'a göre ABD ekonomik istihbaratı 5 amaç etrafında hareket etmektedir; jeopolitik çıkarların korunması, öngörülerin analizi, karar almaya yardımcı olma, istihbarat ve kurumsal diplomasi/stratejik etki. Genel çerçevede ise ABD, ekonomik istihbarat sistemini uygulama sürecinde ekonomik sistem içerisinde devlet ve işletmeler arasında yaşanan uyumsuzlukları, adem-i merkezietçi yaklaşımlarla çözüme ulaştırılmayı amaçlamaktadır. ABD ekonomik istihbarat sistemi, rekabetçi istihbaratın sürdürülebilmesi için işletmelerin ekonomik güvenliğini desteklemek adına endüstriyel firmalar, bankalar ve sigorta şirketlerini ekonomik istihbaratın merkezinde konumlandırmaktadır. Bu gelişmelerdeki nihai amaç ise güncel ekonomik gelişmeler doğrultusunda oluşan yeni şartlarda, veri ve bilgilerin işletmelere devlet aracılığı ile sunulması sonucunda işletmelerin, ulusal/uluslararası istikrar sağlamasıdır (Porter 1998). Küresel Finans Krizi sonrasında ABD ekonomisinde, üretim ve hizmetlerin büyük bir bölümü

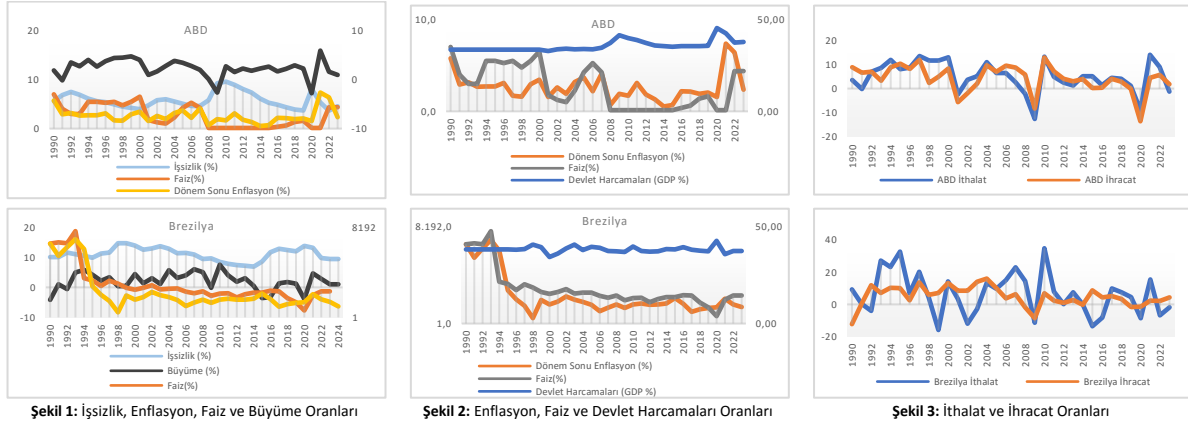
(%70) özel sektör tarafından sağlanmakta olduğu görülürken, dünya çapında kamunun ağırlığının yüksek oranda geri planda tutulduğu ender ekonomiler içerisinde yer almasını sağlamaktadır. Amerikan ekonomisinde, yapısal olarak rol oynayan iki temel unsur bulunmaktadır. Bunlardan ilki zengin doğal kaynakları, diğeri ise nitelikli işgücüdür (DEİK, 2012). Bu gelişmeler de ABD'nin, ekonomik istihbarat mekanizmasında birey ve işletme odaklı politikalarının ağırlıklı olduğunu göstermektedir. Brezilya ise ekonomik istihbarat sistemine sahip olmayan yükselen ekonomiler içerisinde yer almaktadır. Latin Amerika ülkelerinde sıklıkla yaşanan ekonomik krizler düşünüldüğünde, ekonomik istihbarat sistemine sahip olmamasına rağmen Brezilya'nın zaman içinde değişen koşullara karşı deneyimler edindiği de göz ardı edilmemelidir. Küresel ekonomik sistemde derin etkiler yansıtan Meksika (1995), Asya (1997) ve Rusya(1998) krizleri, Brezilya'yı da etkilemiş ve makroekonomik göstergelerinde istikrar sağlayamamasına neden olmuştur (DEİK, 2015). Brezilya, kriz öncesi, kriz anı ve kriz sonrasında uygulaması gereken yol ve yöntemleri makroekonomik kırılma noktalarını tespit ederek uygulamadığından dolayı paydaşlarının, tercih ve önceliklerini de yönlendirme kabiliyeti kısıtlı kalmıştır. Bu nedenle ekonominin güncel ve gelecek beklentilerini tahminleme, paydaşların tercih ve önceliklerini yönetme/şekillendirme açısından bir stratejik yaklaşım olarak ekonomik istihbarat mekanizmasına sahip olması önemlidir.

4. BULGULAR

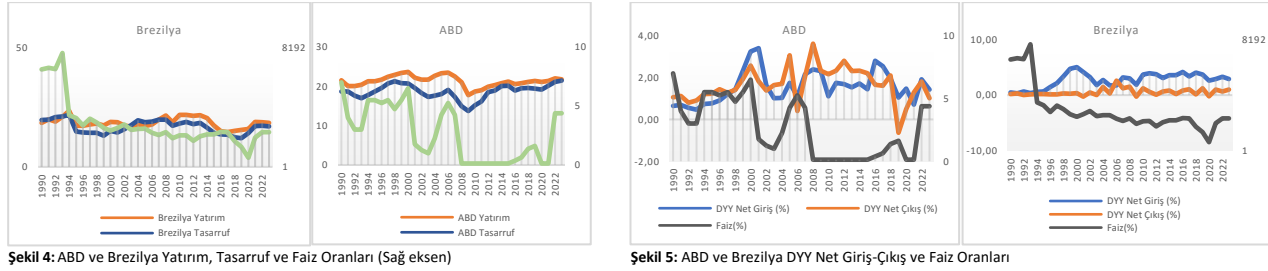
Çalışmada seçilmiş olan gelişmiş ve yükselen ekonomilerin, seçilen makroekonomik göstergelerinin eğilimi incelenmiştir. Makroekonomik göstergelerin yönü ve şekli dikkate alınarak ekonomik istihbarat uygulayan ve uygulamayan iki ülkenin mukayeseli analizi gerçekleştirilmiştir. ABD'nin makroekonomik göstergelerinin, Brezilya'nın makroekonomik göstergelerine göre 2000, 2008 ve 2019 gibi siyasal ve/veya ekonomik kriz dönemleri hariç daha istikrarlı bir eğilim izlediği görülmektedir. ABD'nin göstergelerinin farklılaştığı dönemlerde, örneğin Meksika (1995), Asya (1997) ve Rusya(1998) kriz dönemlerinde kırılma noktalarını şekillendirmeye çalıştığı düşünülmektedir.

ABD'nin, kriz dönemlerinde, sahip olduğu ekonomik istihbarat sistemi sayesinde veri ve bilgiyi doğru okuyabilme becerisi ile daha öngörülebilir ve istikrarlı politikalar tercih ederek güven ortamını daha hızlı dizayn ettiği ifade edilebilmektedir. Örneğin, Küresel Finans Krizi sonrası genişlemeci politikalar tercih eden ABD, 2010-2020 yılları arasında dalgalı hareket eden enflasyon oranlarına yönelik önlem almak amaçlı politika değişikliği tercih etmemiş aksine ekonominin canlılığını korumak amaçlı uyguladığı politikaları sürdürmüştür. Buna karşın COVID-19 etkisiyle küresel ticaret hacminin daralması ve işletmelerin faaliyetlerinin kısıtlanmasından dolayı işsizlik oranlarında artış yaşanmaya başlamıştır. Pandemi koşullarında ortaya çıkan talep birikmesi ve tedarik zincirlerinde ki kırılmaların enflasyonist bir ortam oluşturmaya başlaması ABD için 2020 sonrası dönemde kırılma noktalarının derinleşmesinin nedeni olarak ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede pandemi kaynaklı kısıtlamaların ortadan kalması ve göreceli olarak normalleşme sürecinin başlaması ABD'nin, Mart 2022'de hem ulusal hem de uluslararası boyutta ortaya çıkabilecek olumsuz etkilere karşın politika değişikliğine gitmesine ve sıkı para politikası uygulama yoluna gitmesine neden olmuştur. Brezilya'nın ekonomik politika açısından genellikle enflasyon kontrolü, dış ticaret dengesi ve ekonomik kalkınmanın desteklenmesi olmak üzere üç hedefe odaklandığı görülmektedir. Brezilya'nın, ABD'den farklı olarak makroekonomik göstergelerinin, kısa ve uzun dönemde daha dalgalı bir eğilime sahip olduğu anlaşılmaktadır. Brezilya'nın genellikle 1990-1994 arası yaşadığı hiperenflasyondan kaynaklı istikrarsızlığa yani makroekonomik verilerindeki aşırı dalgalanmalara karşı sergilediği tutum, kısa dönemli toparlanmalara önem verdiği şeklinde yorumlanabilmektedir. Makroekonomik gelişmelere göre Brezilya'da ekonomik politika kararlarının önceliğinin, enflasyon olduğu görülmektedir. Uygulanan politikaların, uzun vadede Brezilya'nın büyüme oranlarına yansımadağı ve buna ek olarak sahip olduğu siyasal ve coğrafi konumun olumsuz getirileri olan Latin Amerika ekonomik krizlerinden de etkilendiği görülmektedir.

ABD'nin makroekonomik göstergeleri içerisinde devlet harcamaları/GSYH oranı, Brezilya'nın devlet harcamaları/GSYH oranına göre uzun vadede daha disiplinli olduğu sadece 2008 ve 2019 yıllarında yaşanan kriz dönemlerinde göstergelerinde pik yaptığı görülmektedir. Özellikle ABD, mali disiplini uygulama sürecinde kriz dönemlerinden sonra harcamalarını daha yatay ancak uzun vadede aşağı yönlü hareket ettirmektedir. Bu durumun nedeni olarak ABD ekonomik istihbaratının merkez hedeflerinden biri olan işletmeleri ve bireyleri koruma çalışmasının bir sonucu olarak kriz dönemlerinden sonra paydaşların, yeni koşullara uyum sürecini atlatılabilmesi için devletin harcamalarını artırmayı tercih ettiği ifade edilebilmektedir. Brezilya ise kısa ve uzun dönemde de daha dalgalı ve kriz dönemlerinden sonra da keskin bir düşüş sergileyen devlet harcamalarına sahiptir. Bu noktada Brezilya'nın kriz öncesi dönemlerde sistematik veri ve bilgi akışı olmaması yani ekonomik istihbarat sisteminin bulunmaması krizlere yönelik öngörü kabiliyetini düşürmekte ve kriz dönemlerinde paydaşlarını korumaya yönelik bir eylem planı oluşturmasını yavaşlatmaktadır. Ayrıca Brezilya'nın devlet harcamaları, ABD'den farklı olarak enflasyon ve faiz oranları ile uzun dönemde paralel hareket etmektedir. Bu gelişmenin bir nedeni olarak Brezilya'nın, Meksika (1995), Asya (1997) ve Rusya(1998) krizlerinden etkilenerek yaşamış olduğu hiperenflasyon ortamının tekrarlanmaması için enflasyon odaklı önlemler alması olarak gösterilebilir.

ABD ithalat-ihracat hacim oranlarına göre özellikle kriz dönemlerinde ithalat-ihracat oranları paralel hareket etmektedir. Bu durumda ABD, ekonomik istihbaratının merkezinde yer alan paydaşlarından birisi olan işletmeleri küresel rekabete karşı korumaya yönelik olarak hareket ettiği söylenebilir. ABD, ekonomik istihbaratının merkez noktaları olan işletmelerini, küresel ekonomide olumsuz krizlerin olumsuz getirilerinden koruyabilmek için dış ticaret dengesini korumaya çalıştığı görülmektedir. Bu yüzden genellikle kriz dönemlerinde ithalat-ihracat dengesinin korunmaya çalışılması ürettiği kadar tüketmeyi tercih eden bir ülke izlenimi çizmektedir. Brezilya'ı uzun dönemde daha dalgalı göstergelere sahip olması yükselen ekonomilerin, dış kaynağa olan bağımlılığın olumsuz bir getirisi olarak görülebilmektedir. Yükselen ekonomi olarak Brezilya, ABD'den farklı olarak kriz dönemlerinde ithalat eğiliminin arttığı anlaşılmaktadır. Brezilya'nın sahip olduğu dalgalı ticaret göstergelerinin, uzun dönemde diğer makroekonomik göstergelerini de olumsuz etkilemesi muhtemel bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.

Şekil 4'de yer alan göstergelere göre ABD ve Brezilya genellikle tasarruf ve yatırım oranlarında değişiklikler yaşamaktadır. ABD'nin, uzun dönemde tasarruf açığı verdiği görülürken 2008-2020 döneminde tasarruf-yatırım oranlarında artış olduğu anlaşılmaktadır. Düşük faiz ortamına karşın ABD, küresel rekabette yükselen piyasa ekonomilerinin tasarruflarını, kendi yatırımlarına dönüştürebilme adına farklı enstrümanlar kullandığını ve güven ortamını sağlama kabiliyetini göstermektedir. Brezilya'da ise genellikle tasarruf ve yatırım oranları paralel hareket etmektedir. Yatırım oranlarının benzer bir boyutu Şekil 5'de yer alan DYY oranları için de geçerli olduğu görülmektedir. ABD'de finansal piyasaların gelişmişliği veya derinliği nedeniyle yatırımların finansmanında tasarruf oranları daha az önemli iken Brezilya'da tasarruflar yatırımlar için daha önemlidir. Ayrıca yatırım ortamının nispeten elverişsiz olması DYY'yi sınırlamaktadır. Ekonomik istihbaratın istikrar yaratan ve belirsizliği azaltan etkisi iki ülkenin ulusal ve uluslararası açıdan göstergelerinin farklılaşmasına olanak sağlamaktadır. Yani Brezilya'da ekonomik istihbarat mekanizmasının olmaması hem yatırımları hem de DYY'yi olumsuz etkileyen faktörlerden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada literatürde belirtildiği şekliyle ekonomik istihbarat modeline sahip olan ABD ve böyle bir mekanizmaya sahip olmayan Brezilya gibi iki ülkenin makroekonomik göstergeleri dikkate alınarak mukayeseli bir analiz gerçekleştirilmiştir. Ekonomik istihbarat modeline sahip olmanın ülkelerin krizlere karşı öngörü kabiliyetini attırdığı ve gerçekleşmesi öngörülemez olasılıklar durumunda da hazır bir eylem planı ile müdahale kapasitesini yükselttiği anlaşılmaktadır. Gerçekleştirilen mukayeseli analiz, ekonomik aktörlerin, ekonomi politik analizlerini gerçekleştirmeleri ile sistem içerisindeki paydaşlarının çıkarlarını ortak noktada buluşturulabilmesi için ekonomik kırılganlık alanlarının tespit edilmesi ve düzenlenmesi gerektiğine de işaret etmektedir. Aynı zamanda makroekonomik kırılganlıkların düzenlenebilmesi için paydaşlarının tercih ve önceliklerinin yönlendirilmesi gerektiği sonucuna da varılmaktadır. Veri ve bilginin sınırlarının ve kalitesinin ülkelerden ülkeye farklılık göstermesi ve veriye erişim olanaklarının değişkenlik göstermesi özellikle yükselen piyasalarda, paydaşların tercih ve önceliklerini analiz etme sürecinde hangi makroekonomik göstergelerinin öncelikli olarak ele alınması ve takip edilmesi gerektiği üzerine bir konumlandırma çalışmasının yapılabilmesi oldukça önemli hale

getirmektedir. Ekren, Fındıkcı Erdoğan, Bildik ve Cınar (2022) yükselen piyasalar için makroekonomik bir stratejik plan önerisi sunan çalışmasından da yola çıkılarak yükselen ekonomilerin, uzun dönemde istikrarlı göstergelere sahip olmaları doğru konumlandırma çalışması, karar alma ve uygulama süreçlerinin aktörler açısından ayrı ayrı ele alınması ve yüksek makro ölçekli stratejik planların tasarımı ve ekonomik istihbarat ile daha kaliteli hale gelebilecektir.

5. SONUÇ

Mukayeseli makroekonomik analiz, ekonomik istihbarat sistemini uygulayan ülkelerin, krizler dahil her konjonktürde karşılaşılan koşulları inceleyebilmesinden dolayı bir uyarı sistemine sahip olduğunu aynı zamanda gerçekleşmesi öngörülemeyen olasılıklar durumunda ise hızlı bir eylem planı oluşturma kabiliyetinin var olduğunu göstermektedir. Bu uyarı sistemi aynı zamanda sistem içerisindeki paydaşların, değişken koşullara mümkün olan en kısa sürede uyumlanabilmesini sağlayıcı ve yol gösterici bir etkiye sahip olmalıdır. Ancak hızla değişen koşullara uyumlanma süreci 1980'li yıllardan sonra ağırlık kazanan Neo-Klasik iktisadi kuralların güncel dönemde krizlerin oluşumunu engelleme veya süresini azaltma kabiliyetinin zayıflaması nedeniyle ülkelerin politikaları bu kurallardan koparak yeni dönemde veri ve bilginin derleme/değerlendirmenin ön plana çıktığı bir süreç yaşamaktadır. Yeni dönemde oluşan politik-ekonomik ortamda ise ülkelerin veri ve bilgi derleme/değerlendirme süreci değişken koşullarda farklılık göstermektedir. Bu durum iktisadi kurallardan tam bir kopuş olmamakla beraber yeni iktisadi norm arayışının olduğu ve bu norm arayışı sürecinde ise ekonomik istihbarat sisteminin önemli bir rol ve fonksiyona sahip olacağını göstermektedir. Çoğu yükselen ekonominin, ekonomik istihbarat sistemine sahip olmaması nedeniyle makroekonomik göstergelerde daha dalgalı bir seyir izlediği ve genel itibari ile kriz dönemlerinde anlık ekonomik politikalar uygulamaya çalıştığı pandemi ile son dönemde bir kez daha ortaya çıkmıştır. Yükselen piyasaların karar alma ve uygulama süreçleri, yapısal sorunlarının etkisi altında kaldığı için ekonomik istihbaratın rol ve fonksiyonu daha da önem kazanmaktadır. Yükselen ekonomilerin, faiz, enflasyon ve döviz kuru gibi ekonomik sarmalların içinde döngüye girmesi muhtemel olmakla birlikte uzun dönemde kalıcı ve sürdürülebilir bir büyüme ve kalkınma sağlanması zorlaşmaktadır. Bu görünüm kurumsallaşmış ekonomik istihbaratın önemini daha da arttırmaktadır. Bilginin ve karar almanın önemini daha fazla hissedildiği 21. yüzyılda yükselen ekonomilerin paydaşlarının tercih ve önceliklerini ortak bir noktada buluşturabilmesi ve yönlendirebilmesi için yeni dönemde kapsamlı bir veri/bilgi derleme ve değerlendirme süreciyle bir kurumsallaşmış ekonomik istihbarat modeline uygulamasına ihtiyacı olduğu kanısı ortaya çıkmaktadır. Bu model küresel ekonomik görünümü izleme ve değerlendirme kadar ulusal ekonominin ihtiyaçlarını da birlikte ele alacak bir özellik taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Briciu, S., Vrîncianu, M., & Mihai, F. (2009). Towards a new approach of the economic intelligence process: Basic concepts, analysis methods and informational tools. *Theoretical and Applied Economics*, 4(4), 21-34.
- DEİK. (2012). Amerika Birleşik Devletleri ülke bülteni. Haziran 27, 2023 tarihinde Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu: <https://www.deik.org.tr/uploads/deik-amerika-birlesik-devletleri-ulke-bulteni-mart-2012>
- DEİK. (2015). Brezilya ülke bülteni. Haziran 26, 2023 tarihinde Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu: <https://www.deik.org.tr/uploads/brezilya-ulke-bulteni-kasim-2015>
- Ekren, N., Fındıkcı Erdoğan, M., Cınar, M. A., & Bildik, K. H. (2022). Ulusal ekonominin tercihlerini ve önceliklerini güncelleme sürecinde alternatif araç olarak makroekonomik stratejik plan: Yükselen piyasa ekonomileri için öneri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(43), 419-450.
- Güldiken, N. (2006). Bilginin elde edilmesi ve korunmasında ekonomik istihbarat sistemlerinin rolü. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2), 169-182.
- Leijonhielm, J. (2000). Need for economic intelligence. *National Security and The Future*, 1(3), 119-123.
- Levytskyi, V. (2001). Economic intelligence of the modern state. *Navy Postgraduate School (Master's Thesis)*, 1-73.
- Potter, E. H. (1998). *Economic intelligence and national security*. Canada: Carleton University Press.
- Seigle, C., Coissard, S., & Échinard, Y. (2008). Economic intelligence and national security. *Peace Economics and Development*, 6, 235-248.
- Zelikow, P. (1997). American economic intelligence: Past practice and future principles. *Intelligence and National Security*, 12(1), 164-177.